

EGEMENLİĞİN MANTIĞI, FAŞİZM VE ŞİDDET

THE LOGIC OF SOVEREIGNTY, FASCISM AND VIOLENCE

DERDA KÜÇÜKALP*

ABSTRACT

Every political relationship is a relationship of sovereignty and for this reason it involves violence. The violence that political regimes contain is legitimized through ideologies. Liberalism makes violence invisible by concealing sovereign through concepts as limited power, negative freedom, rule of law and the free market. Socialism sees open violence as a means of achieving communist social order. Fascism, which is the subject of this article, agrees that violence is a necessity arising from the nature of politics. It is possible to say that the logic of sovereignty manifests most clearly in fascism because it regards violence as a necessity and even sublimates violence. Power politics, affirmation of inequality, desire to control society and time, irrational and immoral political action are some of the characteristics of fascism. In each of these characteristics, it is possible to trace the logic of sovereignty.

Keywords: Sovereignty, Fascism, Violence, Liberalism, Ideology, Political Power, State, Modern Society.

ÖZ

Her siyasal ilişki bir egemenlik ilişkisidir ve bu nedenle de şiddet içerir. Siyasal rejimlerin içermiş olduğu şiddet ideolojiler yoluyla meşrulaştırılır. Liberalizm negatif özgürlük, hukuk devleti, sınırlı iktidar, serbest piyasa gibi kavramlar yoluyla egemeni gizleyerek şiddeti adeta görünmez kılar. Sosyalizm açık şiddeti komünist topluma gitmenin bir aracı olarak görür. Bu yazının konusunu oluşturan faşizm ise şiddetin siyasetin doğasından kaynaklanan bir gereklilik olduğunu kabul eder. Şiddeti bir gereklilik olarak görmesi ve hatta yüceltmesi nedeniyle egemenliğin mantığının en açık şekilde faşizmde tezahür ettiğini söylemek mümkündür. Kuvvet politikası, eşitsizliğin olumlanması, toplumu ve zamanı kontrol etme arzusu, irrasyonel ve immoral politik eylem anlayışı faşizmi karakterize eden bazı özelliklerdir. Bu özelliklerin her birinde egemenliğin mantığının izini sürmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik, Faşizm, Şiddet, Liberalizm, İdeoloji, Politik Güç, Devlet, Modern Toplum.

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

Her siyasal ilişki bir egemenlik ilişkisidir ve bu nedenle de şiddet içerir. Dolayısıyla da şiddetten masun bir siyasal rejim olamaz. Siyasal rejimler şiddeti bir gerekçe göstermeden savunamazlar. İşte bu noktada ideolojiler devreye girer. İdeolojiler siyasal rejimlerin içermiş olduğu şiddeti meşrulaştırma anlam haritalarıdır. Bu nedenle siyasal rejimler kendilerini haklılaştıran ideolojileriyle birlikte düşünölmek durumundadır. Liberal siyasal düzeni liberalizmden, sosyalist siyasal düzeni sosyalizmden, faşist siyasal düzeni ise faşizmden bağımsız düşünemeyiz. İdeolojilerin şiddeti meşrulaştırma biçimleri farklıdır. Liberalizm şiddeti meşrulaştırma işlevini en mahir şekilde yerine getiren ideolojidir. Liberalizm negatif özgürlük, hukuk devleti, minimal devlet, sınırlı iktidar, serbest piyasa gibi kavramlar yoluyla egemeni gizleyerek şiddeti adeta görünmez kılar. Sosyalizm açık şiddeti egemenin olmadığı bir toplumsal yaşam olarak tasavvur ettiği komünist topluma gitmenin bir aracı olarak görür. Sosyalizm için ideal topluma ulaşmanın bir aracı olarak devrim (siyasal şiddet) gereklidir ve şiddet meşruiyetini bu gereklilikten alır. Bu yazının konusunu oluşturan faşizm ise şiddeti siyasetin doğasından kaynaklanan bir gereklilik olarak görür ve herhangi bir siyasal rejimin şiddetten bağımsız olamayacağını savunur. Üstelik Faşizmin şiddeti olumlama bir gerekliliğı kabul etmenin ötesinde bir anlama da sahiptir. Faşizm daha yüksek bir insanlığın ortaya çıkmasının varlık koşulu olarak gördüğü için bir anlamda şiddeti yüceltir de. Şiddeti bir gereklilik olarak görmesi ve hatta yüceltmesi nedeniyle egemenliğin mantığının en açık şekilde faşizmde tezahür ettiğini söylemek mümkündür. Faşizm-şiddet ilişkisi ve faşizmin bu ilişki konusundaki kötü şöhretinin anlaşılabilmesi için öncelikle egemenliğin mantığından bahsetmek gerekir.

Egemenlik genel olarak en üstün iktidar anlamına gelir. En üstün olma vasfı ile kastedilen egemenin gücünün sınırlandırılmamış olmasıdır. Egemenliğin bu anlamı en iyi şekilde Carl Schmitt'in düşüncelerinde ifadesini bulur. Schmitt'e göre, egemenlik istisnai olanın ne olduğuna karar verme dolayısıyla da verili hukuksal düzeni askıya alma gücüne işaret eder. Schmitt için egemen karar verendir ve söz konusu kararın en temel özelliğı herhangi bir şey (akıl, ahlak, hukuk vb.) tarafından belirlenmemektir. Schmitt, egemenin ayırt edici özelliğı olarak gördüğü karar vermenin en açık şekilde olağanüstü halde anlamını bulduğunu düşünür. Schmitt için olağanüstü hal, egemenin hukuk düzenini askıya aldığı haldir. Schmitt, her düzen gibi hukuk düzeninin de bir karara dayandığından hareketle, kararın hukuk düzenini öncelediğini kabul eder. Schmitt'in, egemeni olağanüstü halin (istisna halinin) karar vericisi olarak görmesi, bu kabulün bir sonucudur. Schmitt'e

göre, olağanüstü halde, karar hukuki normdan ayrılır ve böylece kararın belirleyicilik vasfı tam anlamıyla görünürlük kazanır (Schmitt, 2002: 13, 17, 19, 20). Schmitt dostun ve düşmanın kim olduğuna, savaşa ve barışa, yaşama ve ölüme karar verme biçimindeki kararlardan bahsederek egemenin gücünün nerelere ulaşabileceğini gösterir (Schmitt, 2002: 46,47). Giorgio Agamben ise egemenliği, egemenin gücüne (şiddetine) maruz kalanların durumları üzerinden izah eder. Agamben bu kişilerin durumunu ifade etmek için çıplak hayat kavramını kullanır (Agamben, 2001: 113). Çıplak hayat her türlü siyasi ve hukuki statüden (dolayısıyla da korumadan) yoksun insana gönderme yapar (Agamben, 2001: 222). Agamben, egemenin; karşısında bütün insanların çıplak hayat durumunda oldukları kişi, çıplak hayatın ise; karşısında bütün insanların egemen olduğu kişi olduğunu belirtir. Agamben'e göre, çıplak hayat durumundaki kişiler bir hukuk düzeninin ne içinde ne de dışında olmak anlamında sınırdaki bulunan kişilerdir (Agamben, 2001: 143, 221). Bu sınırdaki olma durumu nedeniyle bu kişiler egemenin gücüne karşı korunaksızdır. Tam da bu korunaksızlık nedeniyle egemenin gücü kendini en iyi şekilde bu kişiler üzerinde gösterir. Agamben toplama kamplarını bu sınırdaki olma durumunun en iyi örneği olarak görür (Agamben, 2001: 220). Schmitt Nazi rejimi döneminin önemli hukuk ve siyaset felsefecilerinden birisiydi ve onun tespitleri günümüz dünyası için sert bulunabilir. Ya da Agamben'in değerlendirmelerine bütün dünyanın bir toplama kampı olmadığından hareketle itiraz edilebilir. Fakat bu durum iki düşünürün egemenliğin mantığına ilişkin kusursuz tespitlerinin değerini azaltmaz. Bu tespitler hem liberalizm hem sosyalizm hem de faşizmin egemenlik ve dolayısıyla da şiddetle ilişkilerini anlamak açısından son derece önemlidir.

Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm deneyiminde, özellikle de Stalin döneminde, egemenliğin mantığını açık şekilde görmek mümkündür. Stalin tam da halk düşmanlarının kim olduğunu belirlerken Schmitt'in bahsetmiş olduğu egemenin bir örneğini sunuyordu. Yine Stalin döneminde muhaliflerin yani halk düşmanlarının sürdürdüğü çalışma kampları Agamben'in bahsetmiş olduğu toplama kamplarının tipik bir örneğiydi. Stalin döneminde devlet sınırsız bir güce sahip olduğu için egemenin önünde bütün halk sınırdıydı. Bir anlamda bütün toplum bir toplama kampıydı.

Egemenlik liberal siyasi düzenlerde ise özellikle olağanüstü hallerde kendini gösterir. Normal şartlarda liberalizm kendi siyasi düzeninde hukuk devletinin geçerli olduğunu söyler ve hukukun üstünlüğünün söz konusu olduğu bu düzende Schmitt ve Agamben'in belirtmiş olduğu türden bir

egemenin olamayacağını iddia eder. Dolayısıyla da liberalizm kendi siyasi düzeninde hukuku korumada ifadesini bulan meşru şiddetin dışında bir şiddetin olmayacağından dem vurur. Buna karşın bütün liberal siyasi düzenlerde rejimin kendini tehdit altında hissettiği durumlarda hukuk askıya alınır ve bu durumlarda egemenliğin mantığı kendini gösterir. Son zamanlarda liberal demokrasilerin terör tehdidi nedeniyle uygulamaya koymuş oldukları olağanüstü hal uygulamaları bunun tipik bir örneğidir. Rejim (egemen) bu örneklerde kimin terörist yani düşman olduğuna karar verir ve terörist olma potansiyeli taşıyan kişiler (örneğin Fransa'da veya Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Ortadoğu kökenli bir Müslüman) sınırdaki kişiler olarak hukukun korumasından yoksun kalırlar. Olağanüstü halin dışında, günümüzde bazı Batılı liberal siyasi düzenlerin Suriyeli göçmenlere yönelik tutumlarında da egemenliğin kendisini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu siyasi düzenlerde egemen halktır ve halk egemenliğini (referandumlar yoluyla doğrudan bir şekilde ya da hükümetleri aracılığıyla dolaylı bir şekilde) savaştan kaçarak kendisine sığınan göçmenleri ülkesinin güvenli sınırları içerisine alıp alma kararıyla göstermektedir.

Faşizmi liberalizm ve sosyalizmden ayıran husus hiç bitmeyecek olan bir olağanüstü hal durumunu kabul etmesidir. Bu kabulü nedeniyle egemenliğin mantığı dolayısıyla da şiddet en açık şekilde faşizmde kendini gösterir. Faşizmi karakterize eden bir takım özellikler söz konusudur ve bu özelliklerin her birinde egemenliğin mantığının izini sürmek mümkündür.

Faşizm dost-düşman ayrımını en katı biçimiyle esas alan bir siyaset anlayışına sahiptir. Faşizme göre hem içeride hem de dışarıda düşman hep faaliyet halindedir ve bu nedenle de hep tetikte olunması gerekir. Düşmanla mücadele etmenin yegane yolu birlik olmaktır. Bu birlik, millet ve devlettir. Almanya'daki nasyonal sosyalizm deneyiminde millete daha fazla değer atfedilirken İtalya'daki faşizm deneyiminde devlet ön plana çıkmıştır. Faşizm organik (homojen) bir millet anlayışını esas aldığı için homojenliği bozacak her türlü farklılığı bir iç tehdit olarak görür ve bunları ayıklayarak milleti arındırmaya çalışır. Yine faşizm devlet dendiğinde de bütün toplumu kontrol eden güçlü bir devleti anlar. Bu devlet hem dışarıdaki düşmanlara karşı toplumu koruyacak hem de eğitimi, kültürü ve ekonomiyi kontrol ederek sağlıklı güçlü bir toplum yaratma gibi bir amacı gerçekleştirecektir. Faşizm milletler arası alanı da bir savaş alanı olarak gördüğü için gerekirse bir devletin kendi varlığını sürdürmek için sınırlarını genişletebileceğini kabul eder. Faşizmin milli birliğe ve bunu gerçekleştirmenin bir aracı olarak güçlü devlete vurgusu onun

sosyalizmin ve liberalizmin karşısında konumlanmasına neden olur. Faşizm göre liberalizm bireysel çıkarı sosyalizm ise sınıfsal çıkarı esas aldığı için milli bütünlüğe zarar verici dünya görüşleridir. Liberal toplum, toplumu bireylere bölerek sermaye sahiplerini ve şirketleri güçlendirir. Böyle bir toplumda milli varlığı koruyacak bir otorite boşluğu söz konusudur. Sosyalizm ise toplumu sınıflara bölerek toplumdaki çeşitli kesimler arasındaki dayanışmayı yok saydığı için sorunludur. Faşizm materyalist değerlerin hakimiyeti nedeniyle liberal ve sosyalist toplumların ahlaki olarak çürümüş toplumlar olduğunu kabul etmekte ve kendisini ahlaki yönden güçlü bir topluma ulaşmanın bir yolu olarak sunmaktadır. Faşizmin öngörmüş olduğu ahlaki toplum bireyin değerini kendisini topluma adanarak bulduğu bir toplumdur. Bu toplumda esas olan bütünlüktür ve bu bütünlüğü de lider temsil eder. Dolayısıyla faşizmde egemenlik liderin eylem ve kararlarında ifadesini bulur. Lidere karşı olmak devlete karşı olmak anlamına gelir. Dolayısıyla lidere karşı olmak hukuka karşı olmak yani düşman olmak anlamına gelir ki böyle bir kişinin yaşamaya hakkı yoktur. Bu anlamda faşist bir rejimde muhalefetin varlığından söz etmek mümkün değildir. Vatandaşlık erdemi lidere itaat etmekten geçer. Faşizmde bu itaat akıl ve mantık yürütmenin bir sonucu olarak değil, lidere olan inancın bir sonucudur. Doğru olanı lider bilir, insanların yapması gereken onu takip etmektir. Faşizmin düşünsel köklerinde materyalizm karşıtlığı, aydınlanma karşıtlığı gibi akıl karşıtlığı da vardır ve faşizm liderin sezgilerini entelektüel bir akıl yürütmeden daha değerli olarak görür. Faşizme göre, içeride ve dışarıda düşmanların faaliyet halinde olduğu bir savaş ortamında rasyonel tartışma gevezelikten başka bir şey değildir.

Faşizme göre, hak güçten kaynaklanır. Bu anlamda faşizmin "güçlü olan haklıdır" anlayışında ifadesini bulan kuvvet politikasını savunduğunu söylemek mümkündür. Bu düşünce faşizmin milletlerarası alanı bir savaş alanı olarak gören ve bu savaşta da gücü geçerli tek ilke olarak alan anlayışında açıkça görülür. Faşizmin yaşam alanı (lebensraum) kavramlaştırması bu anlayışın bir uzantısı olarak karşımıza çıkar. Yaşama alanı milletlerin (ya da devletlerin) kendi varlıklarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duydukları toprak parçasına gönderme yapar. Buna göre, bir millet (ya da devlet) bu ihtiyaç doğrultusunda sınırlarını genişletme ve böylece kendisinden zayıf diğer milletler (ya da devletler) üzerinde hakimiyet kurma hakkına sahiptir (Örs, 2007: 505). Güç ile değer ve hak arasında öngörmüş olduğu bu ilişki nedeniyle faşizm ahlaki doğalcılık (natüralizm) ve Sosyal Darwinizm ile de ilişkilendirilmiştir. Ahlaki doğalcılığa göre, iyi doğal eğilimlere uygun olana karşılık gelir. Yani iyi verili bir şeydir. Doğal olan eğilimin ne olduğu filozofların görüşlerine göre farklılık

gösterir. Örneğin Hobbes'a göre, bu eğilim kendini koruma arzusudur ve bu arzunun tatmin edilmesine hizmet eden her şey iyidir. Hobbes tam da bu nedenle, insanın kendini koruma amacı doğrultusunda güç arayışını ve bu arayıştan doğan çatışmayı doğal bir şey olarak görmüştür. Ahlakî doğalcılık faşizmde milletlerin ya da ırkların aralarındaki farklılıkların doğal olduğu, bu farklılıkların korunmasının iyi bir şey olduğu, her millet ya da ırkın kendi varlığını sürdürmek için güç arayışının ve bu güç arayışı doğrultusunda ortaya çıkacak olan savaşın doğal olduğu ve nihayetinde ırklar ya da milletler arasındaki güç farklılıklarından kaynaklanan eşitsizliklerin ve bu eşitsizliklerle bağlantılı olarak güçlü olanın zayıf olan üzerindeki hakimiyetinin doğal olduğu anlayışları biçiminde kendini gösterir. Benimsemiş olduğu bu anlayışlardan hareketle faşizmin toplumsal ve siyasal yaşamı ayakta kalmak için verilen mücadele alanı olarak gören ve bu mücadeleyi kaybedenin yok olup gitmesini iyi bir şey kabul eden, gören sosyal Darwinizm'in belirli bir versiyonunu benimsediği de söylenebilir (Heywood, 2014: 218). Faşizm, bir çeşit doğalcılığı benimsemiş olsa bile bu doğalcılık doğada (bireysel, tarihsel ve sosyo-politik olarak) ne olmuşsa onun arzulanabilir olduğunu iddia etme noktasına varan kaba bir doğalcılığa karşılık gelmez. Faşizmin verili olanı kabul etmeyip belirli bir gücü (ırkı ya da milleti) hakim kılmak yönünde doğaya ve tarihe müdahaleyi esas alan bir anlayışa sahip olması bunun bir göstergesidir. Bu aynı zamanda, faşizmin, tarihsel süreci uyum sağlayan güçlerin hayatta kaldığı diğerlerinin yok olduğu bir ayıklanma süreci olarak gören ve bugün ayakta kalan güçlerin zaferini onaylayan evrimci bir anlayış, yani sosyal Darwinizm de tam anlamıyla benimsemediğini gösterir. Sosyal Darwinizm doğa yasasına ve evrime dayanır. Buna karşın faşizm doğaya müdahale ederek doğanın kazanımlarının üretilebileceği araçlar yaratmaya çalışır. Böylece faşizm müdahale yoluyla belirli bir ırkın varlığını ve hakimiyetini garanti altına almak ister (Lukacs, 2006: 370).

Belirli bir ölçüde de olsa doğalcı bir ahlak anlayışına dayandığı için faşizmde eşitsizlik iyi ve gerekli bir şey olarak kabul edilir. Eşitsizlik faşizmde hem bireylerarası hem de toplumlararası düzeyde bir anlama sahiptir (Lang, 2002: 55). Organik bir toplum anlayışını esas alan faşizm aydınlanma düşüncesinin evrensel insanlık fikrini reddederek toplumların biyolojik, tarihsel ve kültürel olarak birbirlerinden farklı olduklarını ve ancak bu farklılığın hissedilmesi yoluyla modern kitle toplumunda toplumsal birliğin sağlanabileceğini kabul eder. Faşizm, daha da ileriye giderek bazı toplumların (milletlerin) diğerlerinden daha üstün olduklarını ve bu nedenle de üstün olan toplumların diğerleri üzerindeki hakimiyetlerinin doğal olduğunu iddia eder. Faşizm insanlığın

“yüksek” örneklerini milletler düzeyinde ele alır. Faşizm böyle bir özelliğe haiz olduğunu düşündüğü bir milletin varlığını sürdürebilmesi için “aşığı” olarak addettiği milletler üzerinde hakimiyet kurmasını doğal bir hak olarak görür. Böylece faşizm emperyalizmi meşrulaştırmış olur. Eşitsizliğin olumlanması faşizmde politik elitizm olarak da kendini gösterir. Faşizmde seçkinlik liderde ifadesini bulur. Faşizm kendi haline kaldığında halkın hareket etme kabiliyetinden ve yön duygusundan yoksun kalacağını var sayar (Vincent, 2006: 243). Bu nedenle faşizm doğru politik düzeni halkın karizmatik bir lider tarafından yönetildiği politik düzen olarak kavramlaştırır. Faşizmde lidere önem atfedilmesi faşizmin insanlığın yüksek örneklerini birey düzeyinde de ele aldığını gösterir. Eşitsizlik savunusu ve elitist politika anlayışının doğal sonucu demokrasi karşıtlığıdır. Bu anlamda liberalizm ve sosyalizm karşıtlığı gibi demokrasi karşıtlığının da faşizmin bir özelliği olduğu düşünülebilir. Bu, kısmen doğrudur. Zira faşizmin demokrasi karşıtlığı o kadar da açık değildir. Eğer demokrasiyi siyasi eşitlik (eşit siyasi haklar) olarak alırsak faşizmin demokrasiye karşı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim faşizm böyle bir eşitlik anlayışına dayanan liberal demokrasiye karşıtlığını açık şekilde ortaya koymuştur (Mann, 2015: 22, 23). Buna karşın faşizm kendisini belirli bir anlamda demokrasi ile de ilişkilendirmiştir. Faşizm organik toplum anlayışı doğrultusunda demokrasinin halkın (ya da milletin) iradesinin hakimiyeti anlamını çıkış noktası olarak almış ve bu iradenin en iyi şekilde liderin şahsında bulabileceğini belirterek gerçek demokrasinin halkın değil çeşitli çıkar gruplarının iradesinin öne çıktığı liberal demokratik rejimlerde değil ancak faşist bir rejimde hayata geçebileceğini iddia etmiştir (Heywood, 2014: 220). Faşizm için önemli olan şey toplumdur. Faşizmin lidere atfetmiş olduğu önem bir çeşit bireyciliğin bir işareti olarak görülebilir. Fakat faşizmde lider de son tahlilde değerini toplumun ruhunu cisimleştirmesinden almaktadır.

Faşizm, tarihin işleyişinin belirli güçlerin hakimiyetini sağlayacak koşulların oluşmasını sağlayacak şekilde belirlenmeye çalışılmasına işaret eder. Bu anlamda zamanı kontrol etme arzusunun, faşizmin önemli özelliklerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Faşizm gücü tarihin gidişatına yani zamana müdahale etmenin bir aracı olarak görmüştür. Bu müdahalenin nedeni modern dönemin (mevcut durumun) üstesinden gelinmesi gereken bir çürüme dönemi olarak görülmesidir (Griffin, 2007: 60). Faşizme göre, modern yaşam toplumun karşıt gruplar halinde parçalanmasına, bölünmesine, bireyin piyasaya fırlatılmış basit bir metaya dönüşerek yabancılaşmasına sahne olur. Modern toplumsal yaşamda insan gayri şahsi süreçler tarafından belirlenen pasif bir varlığa

dönüşür (Sternhell, 2012: 18). Faşizmin lidere, politik güce yaptığı vurguyu insan iradesini etkisizleştiren bu gayri şahsi süreçler karşısındaki çaresizlikten kaynaklanan bir tepki olarak okumak mümkündür. İnsanın elleri arasından kayıp giden bir toplumsal hayatı denetim altına almak oldukça büyük bir gücü gerektirir. Faşizm gücün devlet olduğunu düşünür. Faşizm için bu devlet gayri şahsi süreçlerin (piyasanın) içerisinde sürüklenen ve bu anlamda gerçekte iktidarsızlığı simgeleyen liberal devlet olmayıp politik gücü liderin şahsında cisimleştirerek toplumsal hayatın insan iradesinin kontrolü altına alınmasını sağlayan gerçek devlettir. Devlet sayesinde toplum pasif bir yığın olmaktan kurtularak kendi kaderini tayin eden politik bir özne haline gelir. Böylece birey de toplumun yüksek amacına ulaşılmasına katkıda bulunarak kendini gerçekleştirir ve gayri şahsi bir düzen içerisinde çıkarları peşinde sürüklenen pasif bir organizma olmaktan kurtulur. Faşizm liberalizmi ve sosyalizmi kitle toplumuna hizmet eden dünya görüşleri olarak görür. Faşizme göre, iki dünya görüşü de çıkarları peşinde koşan materyalist bir insan anlayışını esas aldıkları için özce aynıdır. Liberalizm çıkar çatışmasının bireyler arasında sosyalizm ise sınıflar arasında olduğunu iddia eder. Her iki dünya görüşü de toplumsal bütünlüğü parçalayıcı bir mahiyet arz ederler. Bu anlamda liberalizm ve sosyalizm “iç savaş hareketlerinden başka bir şey değildir: Bireyci bir toplumda sınıf savaşı ya da herkesin herkese karşı savaşı madalyonun iki yüzünden ibarettir” (Sternhell, 2012: 25). Ne liberal-kapitalist düzen ne de sosyalist düzen anlamlı ve ahlaki bir toplumsal yaşam için uygundur. Faşizm kendisini liberal ve sosyalist düzeni aşarak ahlaki bir toplumsal yaşamı mümkün kılacak üçüncü yol olarak sunar (Iordachi, 2015: 18).

Faşizm çürümenin karakterize ettiği mevcut durumun üstesinden gelmenin yolunun irrasyonel ve immoral bir politik eylemden geçtiğini düşünür. Faşizm için mevcut durum değersizliğin hüküm sürdüğü bir nihilizm dönemidir. Mevcut durumun ötesine geçilebilmesi için bir değer koyucuya ihtiyaç bulunmaktadır. Faşizme göre, değer arkasında güç olduğu için bu değer koyucu değer yaratırken aşkın herhangi bir rasyonel ya da ahlaki temele bağlı olmaksızın hareket eder. Mevcut olanı (gerçekliği) dönüştürecek politik eylem ancak bu tarz değerler doğrultusunda gerçekleştirilecek eylem olabilir. Eğer değer rasyonel ve ahlaki temeli yoksa bu değer doğrultusunda gerçekleştirilen politik eylemin de ahlaki ve rasyonel bir temeli yok demektir. Faşizm politik eylemi sanatsal bir faaliyet olarak görür. Tıpkı sanatsal faaliyet gibi politik eylem de aklın ve yerleşik değerlerin sınırlandırmasından muaftır. Bu politik eylem anlayışı, bir anlam (değer) koyucunun belirlediği yüksek bir amaç adına politik şiddeti meşrulaştırır (Ohana, 2002: 264). Faşizm politik

eylemi kaotik kitle toplumunda anlamlı bir toplumsal yaşam yaratmanın bir aracı olarak görür. Böyle bir toplumu kuracak ve böylece insanı kitle toplumundaki anlamsız varoluşundan kurtaracak politik güç devlettir (Sternhell, 2012: 46). Bu nedenle faşizmde politik eylem devletin, daha somut olarak ise devleti şahsında cisimleştiren liderin faaliyetlerinde ifadesini bulur. Liderin kararlarını dolayısıyla da politik eylemi sınırlandıracak hiçbir güç yoktur. Faşizmde hukuk politik eylemi sınırlandırıcı bir işlev göremez. Modern yaşamda hukukun sınırlandırıcı işlevi ortak yaşamı düzenleyen kurallar olarak hukukun bir rasyonalite içerdiği düşüncesine dayanır. Buna göre, bir politik eylemi meşru kılan şey rasyonel kurallara yani hukuka uygunluktur. Oysa faşizm için politik eylemin rasyonel bir temeli yoktur (Neocleous, 1997: 13). Faşizm *kararlılığı* savunur. Buna göre, politik eylem egemenin kararının bir ifadesidir ve bu karar ise belirsizlik içerisinde alınır. Esas olan egemenin yani liderin iradesidir ve belirsizliği düzene dönüştüren kuralların arkasında da bu irade vardır. Bu nedenle politik eylem mevcut kurallara yani hukuka bağlı kalmayabilir. Lider eylemde bulunurken entelektüel bir akıl yürütmeye değil sezgileriyle hareket eder. Faşizm tam da bu nedenle politik eylemi rasyonel bir tartışma zeminine dayandırmaya çalışan parlamenter (liberal) demokrasiyi küçümser. Politik eylemin rasyonel bir zeminin bulunmadığının kabulü, hangi eylemlerin iyi ya da haklı hangilerinin ise kötü ya da haksız oldukları konusunda anlaşabileceğimiz ortak ahlaki bir zeminin reddini de beraberinde getirir (Wolin, 2004: XIV). Bu nedenle faşizmin politik eylem anlayışında insanlığın birikimi olan yerleşik ahlaki değerlerin de politik eylemi sınırlandırıcı bir işlevi olamaz. Faşizm yerleşik değerlerin hali hazırdaki “çürümüş” düzene hizmet ettiğini düşünür. Bu nedenle Faşizm daha yüksek ve yüce bir insanlık durumuna götürecek politik eylemin ahlak dışı bir karaktere sahip olması gerektiğini kabul eder. Faşizm en acımasız eylemlerini “insanlığın kurtuluşu” adına gerçekleştirmiştir. Faşizm kitle toplumunun bayağı insanın yerine yeni bir insan yaratmayı amaçlar (Ohana, 2002: 265) ve bu amaç doğrultusunda toplumsal hayatı dönüştürmenin yolunun şiddetten geçtiğini düşünür (Mann, 2015: 22,23). Estetik bir politik eylem anlayışı doğrultusunda faşizm halkı (insanlığı) politik eylemin malzemesi olarak görür. Lider (sanatçı) yüce bir eser yaratmak için bu malzemeyi dilediği biçimlendirme özgürlüğüne sahiptir. Bu anlayış perspektifinde bakıldığında şiddet (baskı, savaş, soykırım) bir heykeltıraşın biçim vermek için elindeki malzemeye çekiç vurması kadar masumdur. Faşizm için insanlığı dönüştürücü politik eylem *büyük* politikanın bir gereğidir. Büyük politika; bireylerin, grupların, toplumların ve devletlerin çıkarları temelinde düşünülen politika

anlayışından farklı bir politika anlayışına işaret eder. Çıkar temelli politika “bayağı” politikadır. Politik eylemin ahlaki değerlerden muaf olma niteliği, büyük politikanın büyük hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanır. Bu anlamda faşizmin liberalizmi bireysel çıkarları sosyalizmi ise sınıf çıkarlarını esas alan aldığı için eleştirirken aslında “bayağı” politika anlayışını eleştirdiğini söylemek mümkündür. Faşizm için politik eylemin amacı insanlığı insanların çıkarları peşinden sürüklendikleri mevcut durumdan kurtarmaktır. Kuşkusuz bunun bir bedeli olacaktır. Faşizme göre, ulaşılması düşünülen amacın yüceliği göz önünde bulundurulduğunda, bu ödenmeye değer bir bedeldir.

Faşizmin şiddeti yüceltmesiyle onun egemenlik takıntısı arasında yakın bir ilişki vardır. Bu bakımdan faşizm eleştirilmiştir ve eleştirilecektir de. Fakat egemenlik takıntısı faşizmin çaresizliğinin bir sonucu olarak da görülmek durumundadır. Birçok düşünürün de belirttiği gibi modern toplumsal yaşamı karakterize eden şey, toplumsal ilişkilerde gayri şahsiliğin hüküm sürmesidir. Bu durum, şiddetin gayri şahsileşmesini de beraberinde getirmiş ve bir anlamda şiddetin gizlenmesine zemin hazırlamıştır. Şiddetin bu yeni biçiminin kendini en çok gösterdiği alan piyasadır ve piyasa toplumunu esas alan liberalizm, hegemonyasını egemeni bu gayri şahsi ilişkilerin arkasına gizleyerek kurmuştur. Faşizm açık şiddeti liberalizmin hegemonyasından kurtulmanın bir çaresi olarak görmüştür. Fakat artık toplumsal ilişkiler, ne kadar güçlü olursa olsun bir siyasi (şahsi) irade tarafından kontrol edilemeyecek bir mahiyet aldığı için faşizmin liberalizmin görünmeyen şiddetine karşı başkaldırısı başarısızlığa mahkum bir başkaldırı olmuştur.

Kaynakça

- AGAMBEN, G. (2001). *Kutsal İnsan*, çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- GRIFFIN, R. (2007). *Modernism and Fascism: The Sense of Beginning under Mussolini and Hitler*, Palgrave Macmillan, New York.
- HEYWOOD, A. (2014). *Siyasi İdeolojiler*, çev. Hüsamettin İnanç, Adres Yayınları, Ankara.
- IORDACHI, C. (2015). “Karşılaştırmalı Faşizm Çalışmaları: Giriş”, *Karşılaştırmalı Faşizm Çalışmaları*, der. Constantin Iordachi, çev. İsmail Ilgar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- LANG, B. (2002). “Misinterpretation as the Author’s Responsibility (Nietzsche’s fascism, for instance)”, *Nietzsche, Godfather of Fascism?: on the Uses and Abuses of Philosophy*, ed. Jacob Golomb and Robert S. Wistrich, Princeton University Press, Princeton-Oxford.
- LUKACS, G. (2006). *Aklın Yıkımı 1*, çev. Ayşen Teşken Kapkın, Payel Yayınları, İstanbul.
- MANN, M. (2015). *Faşistler*, çev. Ulaş Bayraktar, İletişim Yayınları, İstanbul.

- NEOCLEOUS, M. (1997). *Fascism*, Open University Press, Buckingham.
- OHANA, D. (2002). "Nietzsche and the Fascist Dimension: The Case of Ernst Junger", *Nietzsche, Godfather of Fascism?: on the Uses and Abuses of Philosophy*, ed. Jacomb Golomg and Robert S. Wistrich, Princeton University Press, Princeton-Oxford.
- ÖRS, H. B. (2007). "Faşizm", *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, der. H. Birsen Örs, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SCHMITT, C. (2002). *Siyasi İlahiyat*, çev. Emre Zeybekoğlu, Dost Kitabevi, Ankara.
- STERNHELL, Z. (2012). "Giriş: Faşizm Kavramı", *Faşist İdeolojinin Doğuşu*, der. Zerv Sternhell-Mario Sznajder-Maia Asheri, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- VINCENT, A. (2006). *Politik İdeolojiler*, çev. Arzu Tüfekçi, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- WOLIN, R. (2004). *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism*, Princeton University Press, Princeton and Oxford.

